

Υπόθεση C-474/20

**Σύνοψη της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως κατά το άρθρο 98,
παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου**

Ημερομηνία καταθέσεως:

30 Σεπτεμβρίου 2020

Αιτούν δικαστήριο:

Vrhovni sud Republike Hrvatske (Κροατία)

Ημερομηνία της αποφάσεως του αιτούντος δικαστηρίου:

27 Μαΐου 2020

Αναιρεσείων:

I.D.

Αναιρεσίβλητη:

Z. b. d.d., Z.

Αντικείμενο της κύριας δίκης

Αίτηση αναιρέσεως τελεσίδικης απόφασης με την οποία απορρίφθηκε το αίτημα του νυν αναιρεσειόντος για κήρυξη της ακυρότητας ρήτρας σύμβασης δανείου η οποία δεν αποτέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης και η οποία αφορούσε τη μονομερή τροποποίηση του καθορισμένου στη σύμβαση επιτοκίου και για την καταβολή ποσού 41 735,48 κροατικών κούνα (HRK) ως διαφοράς μεταξύ του ποσού που θα είχε καταβληθεί βάσει του αρχικώς καθορισθέντος επιτοκίου και του ποσού που καταβλήθηκε στην πράξη, υπολογιζομένου κατ' εφαρμογή του τροποποιηθέντος με μονομερείς αποφάσεις του πιστωτικού φορέα επιτοκίου, προσαυξημένου με τους νόμιμους τόκους.

Αντικείμενο και νομική βάση της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

Αίτημα για ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης δυνάμει του άρθρου 267 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Προδικαστικά ερωτήματα

1) Έχει η οδηγία 93/13, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές, την έννοια ότι οι διατάξεις της έχουν εφαρμογή σε σύμβαση δανείου η οποία συνήφθη πριν από την προσχώρηση της Δημοκρατίας της Κροατίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, πλην όμως τροποποιήθηκε μετά την προσχώρηση στην Ένωση, δυνάμει νόμου που θέσπισε η Δημοκρατία της Κροατίας μετά την προσχώρηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς και ότι, συναφώς, το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι αρμόδιο να δώσει απάντηση στο δεύτερο ερώτημα;

Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης στο πρώτο ερώτημα, το εγείρεται το ακόλουθο δεύτερο ερώτημα:

2. Έχει το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές, την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση, όπως ο επίμαχος στην κύρια δίκη ειδικός νόμος -ZID ZPK 2015– Zakon o konverziji (νόμος περί μετατροπής), ο οποίος, αφενός, δυνάμει διάταξης αναγκαστικού δικαίου υποχρεώνει τον πάροχο υπηρεσιών να προτείνει στον καταναλωτή τη σύναψη τροποποιητικής πράξεως της σύμβασης δανείου κατά τον οριζόμενο στον νόμο αυτό τρόπο, η οποία αντικαθιστά μεμονωμένες ρήτρες της σύμβασης οι οποίες είτε κατά τον χρόνο θέσεως σε ισχύ του εν λόγω νόμου (ρήτρα περί μονομερούς τροποποίησης του επιτοκίου) είτε μεταγενέστερα (ρήτρα σε αξία συναλλάγματος συνδεδεμένη με το ελβετικό φράγκο [CHF]) κρίθηκαν άκυρες με δικαστική απόφαση, με έγκυρες συμβατικές ρήτρες έτσι ώστε να θεωρείται ότι οι όροι της τροποποιητικής πράξεως δέσμευαν εξ αρχής τους συμβαλλομένους, διασφαλίζοντας, ως εκ τούτου, το κύρος της σύμβασης και ο οποίος, αφετέρου, προβλέπει ότι οι πληρωμές που κατέβαλε βάσει των καταχρηστικών ρητρών καταναλωτής, ο οποίος συμφώνησε οικειοθελώς στη σύναψη τροποποιητικής πράξεως, υπολογίζονται ως αντιστάθμιση για την εκπλήρωση των υποχρεώσεων που υπέχει βάσει των όρων της έγκυρης τροποποιητικής πράξεως, με συμφωνία ως προς τη διάθεση τυχόν αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών ή την επιστροφή ποσών στον καταναλωτή, σε περίπτωση κατά την οποία το ύψος των αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών υπερβαίνει το ποσό των ισόποσων δόσεων σύμφωνα με το νέο χρονοδιάγραμμα αποπληρωμής του δανείου, όπως προβλέπεται στον συγκεκριμένο νόμο;

Σχετικές διατάξεις του δικαίου της Ένωσης

Άρθρο 1, παράγραφος 2, άρθρο 6, παράγραφος 1, άρθρο 10, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές (ΕΕ 1993, L 95, σελ. 29) (στο εξής: οδηγία 93/13)

Σχετικές διατάξεις του εθνικού δικαίου

Άρθρα 81 και 87 του Zakon o zaštiti potrošača (νόμου περί προστασίας των καταναλωτών, Narodne novine αριθ. 96/03)·

Άρθρα 4, 49 και 55 του Zakon o zaštiti potrošača (νόμου περί προστασίας των καταναλωτών, Narodne novine, αριθ. 41/14, 110/15 και 14/19, στο εξής: ZZP)·

Άρθρα 145, 147, 148, 322, 323, 324, 1111, 1115, του Zakon o obveznim odnosima (νόμου περί ενοχικών σχέσεων, Narodne novine αριθ. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15 και 29/18)·

Άρθρα 1, 19a, 19b, 19c, 19d και 19e του Zakon o izmjeni i dopunama Zakona o potrošačkom kreditiranju (νόμου για την τροποποίηση και τη συμπλήρωση του νόμου περί καταναλωτικής πίστης, Narodne novine αριθ. 102/2015, στο εξής: νόμος περί μετατροπής)

Άρθρα 502j, 502k και 502n Zakon o parničnom postupku (νόμου περί πολιτικής δικονομίας, Narodne novine αριθ. 53/91, 91/92, 112/99, 88/01, 88/05, 2/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 117/03 (κωδικοποιημένο κείμενο), 25/13, 89/14 (απόφαση του Ustavni sud Republike Hrvatske [Συνταγματικού Δικαστηρίου της Δημοκρατίας της Κροατίας, Κροατία] και 70/19)

Συνοπτική έκθεση των πραγματικών περιστατικών και της πορείας της διαδικασίας

- 1 Στις 30 Ιουνίου 2006 ο νυν αναιρεσείων, ως καταναλωτής και δανειολήπτης, συνήψε με το χρηματοπιστωτικό ίδρυμα Z. b. d.d., Z., ως δανειστή, σύμβαση δανείου σε ελβετικά φράγκα, ήτοι δάνειο το οποίο εξοφλείται σε κροατικά κούνα σύμφωνα με τη μέση ισοτιμία που καθορίζει η Hrvatska narodna banka (κεντρική τράπεζα της Κροατίας) κατά την ημέρα πληρωμής. Βάσει του δανείου αυτού, ύψους 78 200,00 ελβετικών φράγκων, με ρήτρα σε αξία συναλλάγματος συνδεδεμένη με το ελβετικό φράγκο, ο αναιρεσείων ανέλαβε την υποχρέωση εξόφλησης εντός 20 ετών, συμπεριλαμβανομένων των συμβατικών τόκων, οι οποίοι, δυνάμει της σύμβασης, υπολογίζονταν σύμφωνα με κυμαινόμενο επιτόκιο καθοριζόμενο αναλόγως της εξελίξεως των συνθηκών της αγοράς βάσει αποφάσεων του δανειστή σχετικά με τα επιτόκια. Το αντίστοιχο σε κροατικά κούνα ποσό υπολογιζόταν βάσει της μέσης ισοτιμίας που καθόριζε η Hrvatska narodna banka (κεντρική τράπεζα της Κροατίας) κατά την ημέρα πληρωμής (στο εξής: σύμβαση δανείου). Υποστηρίζοντας ότι οι ρήτρες σε αξία συναλλάγματος και περί μονομερούς τροποποίησης του συμβατικού επιτοκίου, οι οποίες δεν υπήρξαν αντικείμενο διαπραγμάτευσης, είναι άκυρες, ο νυν αναιρεσείων άσκησε αγωγή στις 14 Νοεμβρίου 2014 ενώπιον του Općinski sud u Osijeku (πρωτοδικείου Osijek, Κροατία), με την οποία ζητούσε την κήρυξη της ακυρότητας της σύμβασης δανείου ή, επικουρικώς, την κήρυξη μερικής ακυρότητας της σύμβασης δανείου (συγκεκριμένα των ρητρών εξοφλήσεως σε αξία συναλλάγματος και μονομερούς τροποποίησης του επιτοκίου), ενώ σε

αμφότερες τις περιπτώσεις ήγειρε αξίωση επιστροφής των αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών (απόδοση του αδικαιολόγητου πλουτισμού). Με το επικουρικό του αίτημα, ο αναιρεσείων ζητούσε την καταβολή ποσού 41 735,48 κροατικών κούνα (HRK) για τη διαφορά μεταξύ του ποσού, το οποίο θα καταβαλλόταν κατ' εφαρμογή του αρχικώς καθορισθέντος επιτοκίου και του ποσού που καταβλήθηκε στην πράξη βάσει του τροποποιημένου με μονομερή απόφαση του δανειστή επιτοκίου για την περίοδο από τις 23 Οκτωβρίου 2007 έως τις 31 Δεκεμβρίου 2013, υπολογιζόμενου σε κροατικά κούνα κατά την ημέρα πληρωμής των τόκων σύμφωνα με την ισοτιμία σε ελβετικό φράγκο κατά την ημερομηνία αυτή, προσαυξημένου με τους νόμιμους τόκους.

- 2 Το αρχικώς συμφωνηθέν επιτόκιο, το οποίο ανερχόταν στο 4,90% ετησίως, είχε επανειλημμένα τροποποιηθεί κατά τη διάρκεια ισχύος της σύμβασης δυνάμει μονομερών αποφάσεων της δανειστριάς τράπεζας, με συνέπεια να ανέρχεται, σε συγκεκριμένες χρονικές περιόδους, σε 5,55%, 6,30%, 6,80% ή 6,55%, έως την 1η Ιανουαρίου 2014, όταν κατόπιν νομοθετικής παρέμβασης ορίστηκε στο 3,23%.
- 3 Στις 18 Ιανουαρίου 2016 ο νυν αναιρεσείων συνήψε με τη δανειστρία τροποποιητική πράξη της συμβάσεως δανείου, δυνάμει της οποίας, κατά τα οριζόμενα στον *Zakon o konverziji* (νόμο περί μετατροπής), τροποποιήθηκαν οι όροι την εν λόγω σύμβασης, δηλαδή το νόμισμα του δανείου, το επιτόκιο και το ποσό του υπολοίπου του δανείου, ενώ συμφωνήθηκε και όρος σχετικά με τα αχρεωστήτως καταβληθέντα ποσά. Θεωρώντας ότι η δανειστρία τράπεζα, με τη σύναψη της εν λόγω τροποποιητικής πράξεως της σύμβασης δανείου έχει *de facto* ικανοποιήσει μέρος των αιτημάτων της αγωγής, ο αναιρεσείων παραιτήθηκε εν μέρει από την αγωγή και διατήρησε μόνον το αίτημα περί κηρύξεως της ακυρότητας των ρητρών σχετικά με τη μονομερή τροποποίηση του επιτοκίου και την αντίστοιχη αξίωση επιστροφής των αχρεωστήτως καταβληθέντων χρηματικών ποσών.
- 4 Η αγωγή του νυν αναιρεσείοντος απορρίφθηκε με απόφαση του *Općinski sud u Osijeku* (πρωτοδικείου *Osijek*), της 18ης Μαΐου 2016, ενώ και η έφεση κατά της εν λόγω απόφασης απορρίφθηκε με απόφαση του *Županijski sud u Osijeku* (εφετείου *Osijek*, Κροατία), της 2ας Φεβρουαρίου 2017. Τα δικαστήρια κατώτερου βαθμού δικαιοδοσίας έκριναν ότι ο αναιρεσείων, καθόσον συνήψε με την πιστώτρια την επίμαχη τροποποιητική πράξη, σύμφωνα με τον *Zakon o konverziji* (νόμο περί μετατροπής), δεν δύναται να αξιώσει βασίμως την ακύρωση της συμβατικής ρήτρας περί μονομερούς τροποποίησης του επιτοκίου, η οποία έπαυσε να ισχύει, ούτε την απόδοση του αδικαιολόγητου πλουτισμού, καθόσον τούτο θα σήμαινε ότι η τροποποιητική πράξη δεν είχε ουδέποτε συναφθεί. Ο αναιρεσείων άσκησε αναίρεση κατά της τελεσίδικης αυτής απόφασης, η οποία εξετάζεται από το *Vrhovni sud Republike Hrvatske* (Ανώτατο Δικαστήριο, Κροατία).

Κυριότερα επιχειρήματα των διαδίκων της κύριας δίκης

- 5 Προς στήριξη της πρωτοδίκως ασκηθείσας αγωγής του, ο νυν αναιρεσείων υποστηρίζει, αφενός, ότι ο συμβατικός όρος περί μονομερούς τροποποίησης του επιτοκίου κρίθηκε άκυρος κατόπιν απόφασης του Trgovački sud u Zagrebu (εμποροδικείου Ζάγκρεμπ, Κροατία), της 4ης Ιουλίου 2013, η οποία εκδόθηκε επί συλλογικής αγωγής και η οποία, κατόπιν αποφάσεως του Visoki trgovački sud Republike Hrvatske (εφετείου εμπορικών υποθέσεων της Δημοκρατίας της Κροατίας, Κροατία) κατέστη ως προς αυτό το μέρος τελεσίδικη στις 13 Ιουνίου 2014. Αφετέρου, ο αναιρεσείων επισήμανε ότι τα ποσά που καταβλήθηκαν αχρεωστήτως λόγω της συγκεκριμένης καταχρηστικής συμβατικής ρήτρας, καθώς και οι νόμιμοι τόκοι επί των ποσών αυτών, δεν ελήφθησαν υπόψη κατά τη μετατροπή του δανείου σε ευρώ, αλλά, αντιθέτως, υπολογίστηκε ακόμα μεγαλύτερο επιτόκιο στην τελευταία περίπτωση.
- 6 Με την αίτησή του, ο αναιρεσείων αμφισβητεί, μεταξύ άλλων, το βάσιμο της νομικής εκτίμησης των αποφάσεων των δικαστηρίων κατωτέρου βαθμού δικαιοδοσίας, ισχυριζόμενος ότι η σύναψη της τροποποιητικής πράξεως της συμβάσεως δανείου δεν συνιστά αποζημίωση για την καταχρηστική ρήτρα περί μονομερούς τροποποίησης του επιτοκίου και επισημαίνει ότι η εν λόγω τροποποιητική πράξη δεν περιέχει συναφώς ρήτρες σχετικές με την αποζημίωσή του. Επομένως, τονίζει ότι έχει δικαίωμα αποζημίωσης σύμφωνα με τις γενικές διατάξεις του ενοχικού δικαίου ως εάν δεν είχε συναφθεί η τροποποιητική πράξη αυτή.

Συνοπτική έκθεση του σκεπτικού της αποφάσεως περί παραπομπής

- 7 Το Vrhovni sud (Ανώτατο Δικαστήριο) εκτιμά ότι οι όροι της αρχικής σύμβασης δανείου που αφορούν τη ρήτρα εξοφλήσεως σε αξία συναλλάγματος και τη μονομερή τροποποίηση του επιτοκίου, οι οποίες δεν αποτέλεσαν αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης, είναι άκυρες. Η προμνημονευθείσα απόφαση του Trgovački sud u Zagrebu (εμποροδικείου Ζάγκρεμπ), της 4ης Ιουλίου 2013, η οποία υποβλήθηκε στον δικαστικό έλεγχο του Vrhovni sud (Ανωτάτου Δικαστηρίου) και του Ustavni sud Republike Hrvatske (Συνταγματικού Δικαστηρίου της Δημοκρατίας της Κροατίας) εκδόθηκε επίσης κατά του χρηματοπιστωτικού ιδρύματος Z. b. d.d., Z. και αφορά την επίμαχη σύμβαση δανείου.
- 8 Εντούτοις, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται ως προς τις έννομες συνέπειες της ακυρότητας των όρων αυτών λόγω της θέσης σε ισχύ του Zakon o konverziji (νόμου περί μετατροπής). Στο πλαίσιο αυτό, θεωρεί κρίσιμο το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13, ως κύρια διάταξη του συστήματος προστασίας των καταναλωτών έναντι καταχρηστικών συμβατικών όρων στην Ένωση και την ερμηνεία που έχει δώσει συναφώς το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Παραπέμπει, για το λόγο αυτό, στη νομολογία του Δικαστηρίου ¹, σύμφωνα με την οποία τα κράτη μέλη πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι καταχρηστικοί όροι δεν δεσμεύουν τους καταναλωτές, καθώς και ότι η σύμβαση παραμένει σε ισχύ χωρίς τους καταχρηστικούς όρους, εφόσον τούτο είναι εφικτό σύμφωνα με τη νομοθεσία του κράτους μέλους, καθώς και την επιστροφή χρηματικών ποσών προς τον καταναλωτή. Επεξηγεί ότι ο Κροάτης νομοθέτης διασφάλισε τον μη δεσμευτικό χαρακτήρα των καταχρηστικών ρητρών με την κήρυξη της ακυρότητάς τους και με την αναδρομική ισχύ που προσέδωσε στην ακυρότητα αυτή, καθόσον η διαπίστωση της ακυρότητας των καταχρηστικών ρητρών διασφαλίζει στους καταναλωτές το μνημονευόμενο στη διάταξη αυτή επίπεδο προστασίας, υπό την προϋπόθεση ότι αναγνωρίζονται και προστατεύονται ταυτόχρονα τα έννομα αποτελέσματα της ακυρότητας και ιδίως η επιστροφή χρηματικών ποσών.

- 9 Ο ZZP δεν περιέχει διατάξεις σχετικά με την επιστροφή χρηματικών ποσών στον καταναλωτή, στοιχείο που σημαίνει ότι δημιουργεί μια νομική και πραγματική κατάσταση όπου δεν υφίστανται καταχρηστικές ρήτρες, ενώ η επιστροφή χρηματικών ποσών εφαρμόζεται βάσει γενικών διατάξεων του ενοχικού δικαίου ή ειδικών διατάξεων, όταν υφίστανται ατομικές συμβάσεις που συνάπτονται από καταναλωτές. Ως προς τη σύμβαση καταναλωτή που αποτελεί αντικείμενο της κύριας δίκης, στις 30 Σεπτεμβρίου 2015 τέθηκε σε ισχύ ο Zakon o konverziji (νόμος περί μετατροπής), ο οποίος θεσπίστηκε προκειμένου να αμβλυνθούν οι αρνητικές συνέπειες για πολλούς καταναλωτές, οι οποίοι κατά τα έτη 2004-2008 συνήψαν σύμβαση δανείου με ρήτρα εξοφλήσεως σε αξία συναλλάγματος συνδεδεμένη με το ελβετικό φράγκο, λόγω της ενίσχυσης της ισοτιμίας του συγκεκριμένου νομίσματος και της αύξησης του επιτοκίου με απόφαση των πιστωτικών ιδρυμάτων. Ο συγκεκριμένος νόμος ελέγχθηκε από το Ustavni sud Republike Hrvatske (Συνταγματικό Δικαστήριο της Δημοκρατίας της Κροατίας) το οποίο με διάταξη της 4ης Απριλίου 2017 απέρριψε την αίτηση για την εξέταση του συμφώνου χαρακτήρα του νόμου αυτού με το Ustav (Σύνταγμα), αποφαινόμενο ότι ο νόμος αυτός έχει θεμιτό σκοπό, ήτοι την ενίσχυση της κοινωνικής προστασίας, την αποτροπή αθέμιτων εμπορικών πρακτικών από τα πιστωτικά ιδρύματα και την αποτροπή της επιδείνωσης της κρίσης χρέους και ότι το εν λόγω μέσο μετατροπής δανείου είναι αναλογικό προς τον ως άνω θεμιτό σκοπό, καθώς και ότι δεν υφίστατο άλλο μέσο λιγότερο επαχθές ή περιοριστικό.
- 10 Ο αναιρεσείων συνήψε οικειοθελώς την τροποποιητική πράξη της συμβάσεως δανείου, κατά τα οριζόμενα στον Zakon o konverziji (νόμο περί μετατροπής), μέσω του οποίου προέκυψε η μετατροπή του ποσού του δανείου. Μια τέτοια τροποποιητική πράξη διατηρεί την ισχύ του σε περίπτωση ακυρότητας της ρήτρας της αρχικής σύμβασης δανείου σχετικά με τη μονομερή τροποποίηση του επιτοκίου, στοιχείο το οποίο δεν αμφισβητεί ο νυν αναιρεσείων. Κατά τη θέση του νόμου αυτού σε ισχύ, οι συμβατικές ρήτρες σχετικά με τη μονομερή

¹ Απόφαση, της 21ης Δεκεμβρίου 2016, Gutiérrez Naranjo κ.λπ., C-154/15, C-307/15 και C-308/15, EU:C:2016:980, σκέψεις 55 και 56.

τροποποίηση του επιτοκίου είχαν ήδη κηρυχθεί άκυρες από τη νομολογία, ενώ κατά τη νομολογία του Vrhovni sud (Ανωτάτου Δικαστηρίου) η συνδεδεμένη με το ελβετικό φράγκο ρήτρα εξοφλήσεως ήταν έγκυρη. Το Vrhovni sud (Ανώτατο Δικαστήριο) διαπιστώνει ότι το ίδιο, μετά τη σύναψη της τροποποιητικής πράξεως της συμβάσεως δανείου, αποφαινεται για πρώτη φορά στη διαφορά της κύριας δίκης σε σχέση με την ενδεχόμενη επιστροφή χρηματικών ποσών, ενώ τα εφετεία έχουν υιοθετήσει διαφορετικές μεταξύ τους νομικές θέσεις.

- 11 Όσον αφορά την καταχρηστική ρήτρα περί μονομερούς τροποποίησης του επιτοκίου στην αρχική σύμβαση δανείου, αυτή θεωρείται άκυρη και αντικαθίσταται από τη σύναψη τροποποιητικής πράξεως ως εάν το δάνειο είχε εξαρχής συννομολογηθεί σε ευρώ με συμβατική ρήτρα κυμαινόμενου επιτοκίου για δάνεια σε ευρώ, ο δίκαιος χαρακτήρας της οποίας δεν αμφισβητείται από τους διαδίκους της κύριας δίκης. Εξάλλου, συμφωνήθηκε διακανονισμός με τον νυν αναιρεσείοντα για όλες τα έως τότε καταβληθέντα ποσά και προσδιορίστηκαν τα αχρεωστήτως καταβληθέντα. Ο όρος της τροποποιητικής πράξεως που προβλέπει ότι η ρήτρα περί μονομερούς τροποποίησης του επιτοκίου της αρχικής σύμβασης δανείου αντικαθίσταται αναδρομικά από κυμαινόμενο συμβατικό επιτόκιο για δάνεια με ρήτρα νομίματος συνδεδεμένη με ευρώ, δεν συνιστά, ομοίως, όρο που αποτέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης. Παράλληλα, ο συγκεκριμένος όρος κατά την άποψη του Vrhovni sud (Ανωτάτου Δικαστηρίου), το οποίο επικαλείται το άρθρο 1, παράγραφος 2 και την αιτιολογική σκέψη 13, της οδηγίας 93/13, βρίσκεται εκτός του πεδίου εφαρμογής αυτής, διότι δεν συνετάχθη από τον πιστωτή εκ των προτέρων αλλά καθορίστηκε από την εθνική νομοθεσία. Το ίδιο το ύψος του επιτοκίου, που καθορίστηκε με την τροποποιητική πράξη, καθώς και οι όροι εφαρμογής του δεν ορίζονται στον νόμο αυτόν, αλλά ο δίκαιος χαρακτήρας και το κύρος του εν λόγω όρου της τροποποιητικής πράξεως δεν αμφισβητούνται στην υπόθεση της κύριας δίκης.
- 12 Ο Zakon o konverziji (νόμος περί μετατροπής) προβλέπει υποχρέωση του δανειστή να προτείνει στον καταναλωτή τη σύναψη τροποποιητικής πράξεως της σύμβαςης δανείου, το περιεχόμενο της οποίας καθορίζεται από τον νόμο αυτόν όσον αφορά τον τρόπο υπολογισμού της μετατροπής, ενώ ο καταναλωτής μπορεί να προβεί στη σύναψή του, εφόσον το επιθυμεί.
- 13 Παραπέμποντας στη νομολογία του Δικαστηρίου², το Vrhovni sud (Ανώτατο Δικαστήριο) διαπίστωσε ότι ο σκοπός της κατάργησης καταχρηστικών συμβατικών ρητρών μπορεί να επιτευχθεί από το κράτος μέλος, αφενός, με την εφαρμογή διατάξεων με αναδρομική ισχύ ως προς τις ήδη συναφθείσες συμβάσεις καταναλωτών που περιέχουν καταχρηστικές ρήτρες, με σκοπό την εξάλειψή τους, και, αφετέρου, με τη διατήρηση σε ισχύ της σύμβασης, υπό την προϋπόθεση επιστροφής χρηματικών ποσών στον καταναλωτή. Συναφώς, το Vrhovni sud (Ανώτατο Δικαστήριο), στην ένδικη διαδικασία κατά την οποία το Općinski sud u Pazinu (πρωτοδικείο Pazin, Κροατία) ζήτησε την έκδοση νομικής γνώμης επί

² Απόφαση της 14ης Μαρτίου 2019, Dunai, C-118/17, EU:C:2019:207, σκέψη 55.

ερωτήματος που έκρινε σημαντικό για την ομοιόμορφη εφαρμογή του νόμου (τη λεγόμενη διαδικασία-πρότυπο), έκρινε ότι οι τροποποιητικές πράξεις συμβάσεως δανείου που συνήφθησαν δυνάμει του Zakon o konverziji (νόμου περί μετατροπής) είναι έγκυρες. Πρόκειται για ειδική διάταξη που παρεκκλίνει από τις γενικές διατάξεις του ενοχικού δικαίου περί ακυρότητας. Παράλληλα, η παρέκκλιση αυτή έχει επίσης ως συνέπεια ότι τα ποσά που έχουν ήδη καταβληθεί κατ' εφαρμογή καταχρηστικών ρητρών δεν επιστρέφονται στον καταναλωτή, αλλά συνυπολογίζονται για την εκπλήρωση των υποχρεώσεων που αυτός υπέχει από την τροποποιητική πράξη της σύμβασης δανείου, κατά τρόπο που προβλέπεται από τον εν λόγω νόμο, ενώ καθορίζεται και ο τρόπος διευθέτησης τυχόν επιπλέον καταβολών. Ο νόμος αυτός δεν κηρύσσει ρητώς άκυρη οποιαδήποτε ρήτρα σύμβασης δανείου, όπως η επίμαχη σύμβαση, και, επομένως, δεν προβλέπει ούτε επιστροφή χρηματικών ποσών στον καταναλωτή. Εντούτοις, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι ο εν λόγω νόμος θεσπίστηκε σε χρόνο κατά τον οποίο η απόφαση περί ακυρότητας της ρήτρας μονομερούς τροποποίησης του επιτοκίου είχε ήδη τελεσιδικήσει.

- 14 Το Vrhovni sud (Ανώτατο Δικαστήριο) αποφάνθηκε ότι από το σύνολο της υπόθεσης προκύπτει ότι πρόθεση του νομοθέτη ήταν μέσω της σύναψης τροποποιητικής πράξεως της συμβάσεως να αντικαθίσταται καταχρηστική ρήτρα και να διασφαλίζεται η επιστροφή αχρεωστήτως καταβληθέντων χρηματικών ποσών στον καταναλωτή, με τον υπολογισμό των καταβολών που πραγματοποιήθηκαν κατ' εφαρμογή των καταχρηστικών ρητρών και με τη σύναψη συμφωνίας σχετικά με τυχόν αχρεωστήτως καταβληθέντα ποσά, ώστε χάρη σε αυτό να εξαλειφθούν πλήρως οι αμφιβολίες ως προς το κύρος της σύμβασης και την επιστροφή χρηματικών ποσών στον καταναλωτή, χωρίς να είναι αναγκαία η συνέχιση των ένδικων διαδικασιών. Επομένως, θεωρεί ότι οι διατάξεις του ειδικού αυτού νόμου επιτρέπουν την ερμηνεία ότι, χάρη στη σύναψη έγκυρης τροποποιητικής πράξεως, προς το συμφέρον των συμβαλλομένων και για την ασφάλεια δικαίου, η σύμβαση δανείου παραμένει σε ισχύ και χωρίς την επιστροφή στον καταναλωτή των ποσών που καταβλήθηκαν αχρεωστήτως κατ' εφαρμογή καταχρηστικής ρήτρας (εκτός αν οι επιπλέον καταβολές υπερβαίνουν το σύνολο των ισόποσων δόσεων). Τα ποσά αυτά υπολογίζονται, δηλαδή, για την εκπλήρωση των ισχυουσών συμβατικών υποχρεώσεων που καθορίζονται με την τροποποιητική πράξη, το περιεχόμενο της οποίας ορίζεται από τον νόμο, χωρίς να είναι αναγκαίο οι υποχρεώσεις αυτές να είναι κάθε φορά ευνοϊκότερες από οικονομικής άποψης για τον καταναλωτή, δεδομένου ότι ο ίδιος καλύπτει τη διαφορά μεταξύ του υψηλότερου επιτοκίου των δανείων με ρήτρα νομίσματος σε ευρώ απ' ό, τι στην περίπτωση ρήτρας εξοφλήσεως σε αξία ελβετικού φράγκου, χωρίς δικαίωμα για τοκισμό από την ημερομηνία πληρωμής και σε διαφορές συναλλαγματικής ισοτιμίας που σχετίζεται με τα συγκεκριμένα αχρεωστήτως καταβληθέντα ποσά.
- 15 Εν συνεχεία, το Vrhovni sud (Ανώτατο Δικαστήριο) εκτιμά ότι, κατά την άποψή του, στην υπό κρίση διαδικασία δεν τυγχάνει εφαρμογής η ερμηνεία που έδωσε το Δικαστήριο με την απόφαση της 9ης Ιουλίου 2020, C-452/18, Ibercaja Banco, διότι, αφενός, στην υπόθεση εκείνη η σύναψη της τροποποιητικής πράξεως

στηριζόταν στην ελευθερία των συμβαλλομένων, δεδομένου ότι το περιεχόμενο της συγκεκριμένης τροποποιητικής πράξεως είτε καθοριζόταν εκ των προτέρων από τον επαγγελματία είτε αποτελούσε αντικείμενο διαπραγμάτευσης μεταξύ των μερών. Αφετέρου, οι επίμαχες στην κύρια δίκη τροποποιητικές πράξεις της σύμβασης δεν περιέχουν ρήτρα σχετική με την υπαναχώρηση του καταναλωτή από την τροποποιητική πράξη, ούτε περιέχονται σε νόμο, οπότε δεν μπορεί να προσαφθεί στο χρηματοπιστωτικό ίδρυμα ότι δεν παρουσίασε στους καταναλωτές, κατά τον χρόνο σύναψης της τροποποιητικής πράξεως, όπως υποχρεούνταν εκ του νόμου, όλες τις πιθανές έννομες συνέπειες της σύναψής της. Νομολογία σχετικά με τα έννομα αποτελέσματα του *Zakon o konverziji* (νόμου περί μετατροπής) σχετικά με την επιστροφή χρηματικών ποσών στον καταναλωτή λόγω καταχρηστικών συμβατικών ρητρών δεν υπήρχε προφανώς κατά τον χρόνο σύναψης της σύμβασης, ενώ μέχρι τούδε δεν υφίσταται πάγια νομολογία επί του ζητήματος αυτού. Συναφώς, το *Vrhovni sud* (Ανώτατο Δικαστήριο) παρέπεμψε στην απόφαση του Δικαστηρίου της 19ης Σεπτεμβρίου 2019, C-34/18, *Lovaspé Tóth*, από την οποία προκύπτει ότι η απαίτηση περί διαφάνειας δεν επιβάλλει στον προμηθευτή υποχρέωση παροχής συμπληρωματικών πληροφοριών σχετικά με τη συμβατική ρήτρα της οποίας τα έννομα αποτελέσματα μπορούν να αποδειχθούν μόνον διά της ερμηνείας διατάξεων του εθνικού δικαίου οι οποίες δεν αποτελούν αντικείμενο πάγιας νομολογίας. Εκτιμά ότι το ίδιο ισχύει και στην υπό κρίση υπόθεση όπου ο *Zakon o konverziji* (νόμος περί μετατροπής) δεν είχε αποτελέσει αντικείμενο εξετάσεως από τη νομολογία κατά τον χρόνο σύναψης της τροποποιητικής πράξεως και, ειδικότερα, δεδομένων των πραγματικών περιστατικών του εν όλω καθορισμού του περιεχόμενου της τροποποιητικής πράξεως από διατάξεις αναγκαστικού δικαίου και της υποχρέωσης του χρηματοπιστωτικού ιδρύματος να το προτείνει στον καταναλωτή.

- 16 Βάσει των ανωτέρω, το *Vrhovni sud* (Ανώτατο Δικαστήριο) διερωτάται αν μπορεί να γίνει δεκτό ότι ο καταναλωτής ο οποίος κατέβαλε βάσει καταχρηστικών ρητρών σύμβασης δανείου με ρήτρα εξοφλήσεως σε αξία συναλλάγματος συνδεδεμένη με το ελβετικό φράγκο αποζημιώθηκε λόγω του ότι βρισκόταν στην ίδια πραγματική και νομική κατάσταση σαν να είχε συνάψει σύμβαση δανείου με ρήτρα νομίσματος σε ευρώ, η οποία δεν περιείχε καταχρηστικές ρήτρες. Με άλλα λόγια: εάν ρύθμιση, που καταρχήν εγγυάται στον καταναλωτή την πραγματική αξία της παροχής, αποτελεί επαρκή εγγύηση αποζημίωσης και στην περίπτωση μη επίτευξης απόλυτης μαθηματικής ισότητας της αξίας των παροχών.
- 17 Τέλος, τέθηκε ενώπιον του *Vrhovni sud* (Ανώτατου Δικαστηρίου) το ζήτημα της δυνατότητας εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης στη διαφορά της κύριας δίκης. Η αρχική σύμβαση δανείου συνήφθη πριν από την προσχώρηση της Δημοκρατίας της Κροατίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση την 1η Ιουλίου 2013. Το *Vrhovni sud* (Ανώτατο Δικαστήριο) παραπέμπει σε νομολογία του Δικαστηρίου³, από την

³ Απόφαση της 10ης Ιανουαρίου 2006, *Ynos*, C-302/04, EU:C:2006:9, σκέψεις 35 έως 38· διάταξη της 3ης Ιουλίου 2014, *Tudoran*, C-92/14, EU:C:2014:2051, σκέψεις 26 έως 29· απόφαση της 9ης Ιουλίου 2020, *BRD Groupe Société Générale*, C-698/18 και C-699/18, EU:C:2020:537, σκέψεις 41 έως 48.

οποία προκύπτει ότι το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι αρμόδιο για την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης όσον αφορά την εφαρμογή του σε κράτος μέλος μόνον από την ημερομηνία της προσχώρησής του στην Ένωση. Από τη διάταξη του Δικαστηρίου στην υπόθεση Tudoran προκύπτει ότι στο άρθρο 10, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 93/13 καθορίζεται η περίοδος ισχύος της (στην Κροατία εφαρμόζεται σε συμβάσεις καταναλωτών που συνήφθησαν μετά την 1η Ιουλίου 2013), συνεπώς πρέπει να ληφθεί υπόψη η ημερομηνία σύναψης της επίμαχης στην κύρια δίκη σύμβασης για να εξακριβωθεί κατά πόσον η εν λόγω οδηγία έχει εφαρμογή στη σύμβαση αυτή, ενώ δεν έχει καμία σημασία το χρονικό διάστημα κατά το οποίο η συγκεκριμένη σύμβαση παράγει αποτελέσματα.

- 18 Ωστόσο, το Vrhovni sud (Ανώτατο Δικαστήριο) εκτιμά ότι η υπό κρίση υπόθεση δεν αφορά αίτημα για ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης σχετικά με το κύρος σύμβασης δανείου βάσει στοιχείων υφισταμένων κατά την ημέρα σύναψής της, αλλά τον συμβατό χαρακτήρα των έννομων αποτελεσμάτων του Zakon o konverziji (νόμου περί μετατροπής), ο οποίος θεσπίστηκε μετά την προσχώρηση της Δημοκρατίας της Κροατίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, όσον αφορά την επιστροφή χρηματικών ποσών στους καταναλωτές που καλύπτονται από τον εν λόγω νόμο, με το άρθρο 6 της οδηγίας 93/13. Η ρύθμιση αυτή, λόγω της αναδρομικής ισχύος της, εφαρμόζεται στο αντικείμενο της κύριας δίκης και επηρεάζει τα συμφέροντα των καταναλωτών, τα οποία πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά τον χρόνο που ανακύπτει η διαφορά και όχι κατά τον χρόνο σύναψης της σύμβασης. Επομένως, με την υπό κρίση αίτηση, το αιτούν δικαστήριο ζητεί ερμηνεία όσον αφορά τον συμβατό με το δίκαιο της Ένωσης χαρακτήρα εθνικής νομοθεσίας θεσπισθείσας από τη Δημοκρατία της Κροατίας μετά την ημερομηνία προσχώρησης της στην Ευρωπαϊκή Ένωση εθνικής νομοθεσίας προς το δίκαιο της Ένωσης, σχετικά με τη συγκεκριμένη σύμβαση, η οποία συνήφθη μεν πριν από την προσχώρηση, παράγει δε έννομα αποτελέσματα μετά την προσχώρηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση.